

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ МУЗИЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ІМЕНІ Д. С. ЗАДОРА»
ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Циклова комісія «Теорія музики»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник директора
з навчально-виховної роботи

Гірник М.Ю.

27 серпня 2025

Дата

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПОЛІФОНІЯ

галузь знань	02 Культура і мистецтво
спеціальність	025 Музичне мистецтво
освітньо-професійний ступінь	Фаховий молодший бакалавр
освітньо-професійна програма	Музичне мистецтво

Розробник: Теличко Віктор Федорович, викладач-методист, заслужений діяч мистецтв України

Програму навчальної дисципліни «Поліфонія» обговорено та схвалено на засіданні циклової комісії «Теорія музики», протокол № 1 від 27 серпня 2025 року

Голова циклової комісії

Підпис

Стинич Н.І.
ПІБ

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни
	денна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Курс:
	4
	Семестр
	7-8
Загальна кількість годин - 90	Аудиторні заняття - 72 год.
	Практичні – 52 год.
	Індивідуальні – 20 год.
	Самостійна робота - 18 год.
	Форми підсумкового контролю: Залік - 8 семестр Атестація – 8 семестр

Статус дисципліни: обов'язкова

Мова навчання: українська

МЕТА ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Мета вивчення дисципліни - узагальнити практичні навички та знання, отримані здобувачами освіти з дисциплін теорії музики, гармонії та принципів організації музичних творів, сольфеджіо, світової та української музичної літератури, використовуючи розвинуті міжпредметні зв'язки, вказати шлях до розуміння загальних закономірностей поліфонічного музичного мистецтва, таких, наприклад, як природа виразовості різних видів багатоголосся, логіка музично-художньої еволюції тощо.

На засвоєнні здобувачами освіти основних положень дисципліни базуються професійні судження про музичні явища в їх історико-стилістичній конкретності та естетична оцінка, що особливо важливо у складних умовах розвитку сучасного мистецтва.

Завдання:

- а) розвиток музичного смаку, відчуття природного руху голосів, пластичності форм;
- б) розуміння основних закономірностей багатоголосся як одного з виразових і формотворчих засобів у музиці;
- в) вивчення основ теорії поліфонії та розвитку зацікавленості різними видами поліфонії;
- г) набуття вміння аналізувати поліфонічні твори (у тому числі і фольклорні зразки);
- д) вироблення елементарних навичок поліфонічного розвитку мелодичної теми.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач освіти повинен

знати:

основні поліфонічні прийоми розвитку та поліфонічні форми, історію становлення і розвитку поліфонічного мистецтва;

вміти:

написати інвенцію, канон, просту триголосну фугу, оволодіти основами поліфонічного аналізу.

ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Передумови для вивчення дисципліни (за наявності): попередньо здобути знання мистецького спрямування. Дана дисципліна є логічним продовженням вивчення: теорії музики, сольфеджіо, гармонії та принципів організації музичних творів, музичної літератури, фортепіано.

ПЕРЕЛІК ЗАГАЛЬНИХ

I СПЕЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИПУСКНИКА

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальні компетентності:

ЗК 3 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 6 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 7 Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК 8 Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

Спеціальні компетентності:

СК 1 Здатність використовувати знання та розуміння традиційних і сучасних культурно-мистецьких процесів і практик у власній професійній діяльності.

СК 4 Здатність використовувати спеціалізовані знання з теорії, історії та методології музичного мистецтва.

СК 5 Здатність демонструвати професійні навички та уміння в музично-теоретичній/виконавській/педагогічній/організаційно-творчій діяльності.

СК 8 Здатність оперувати професійною термінологією.

СК 9 Здатність застосовувати інтегровані знання з інших видів мистецтва в професійній діяльності.

СК 10 Здатність використовувати технологічні ресурси, новітні цифрові звукові технології в професійній діяльності.

СК 11 Здатність відслідковувати і оцінювати власний прогрес та досягнення у професійній сфері, проявляти критичну самосвідомість.

СК 13 Здатність презентувати результати своєї творчої /педагогічної /організаційно-творчої діяльності перед аудиторією з урахуванням її специфіки.

СК 14 Здатність до професійної самореалізації.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ

Вивчення навчальної дисципліни передбачає досягнення наступних результатів:

РН 5 Застосовувати аналіз та синтез для розв'язання інтерпретаційних завдань, абстрактно і творчо мислити.

РН 6 Визначати зміст, форму, жанрово-стильові особливості музичного твору як на слух, так і при вивченні нотного тексту.

РН 13 Використовувати професійну термінологію під час виконання творчих та навчальних завдань.

РН 15 Позитивно сприймати конструктивні критичні зауваження фахівців щодо своїх навчальних та творчих результатів і використовувати їх для власного професійного розвитку.

РОЗПОДІЛ ЗАГАЛЬНОГО ОБСЯГУ ГОДИН МІЖ ВИДАМИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЮ РОБОТОЮ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ, ПОСЛІДОВНІСТЬ, ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Вступ. Поліфонічна мелодія

Предмет і завдання курсу. Порядок, особливості викладу матеріалу. Форми класної та домашньої роботи. Іспитові вимоги. Навчальні підручники і посібники.

Коротка характеристика типів багатоголосся (гармонічного, підголоскового, поліфонічного). Визначення поліфонії, характерні риси поліфонічного складу (перевага мелодичного начала, рівноправність голосів, плинність викладу). Поняття про художньо-виразові можливості гомофонно-гармонічної та поліфонічної музики, місце в художній практиці. Народні джерела поліфонії, різноманітність видів поліфонічного викладу і розвитку. Короткий огляд історичних етапів розвитку поліфонії:

- а) поліфонія народно - пісенної творчості; зразки старовинної та сучасної народної поліфонії;
- б) поліфонія Й. С. Баха;
- в) поліфонія західноєвропейських композиторів другої половини XVIII-XIX століття;
- г) поліфонія класичної музики;
- д) поліфонія сучасних композиторів.

Деякі поліфонічні закономірності: єдність узагальнених властивостей у різних голосах, безперервність розвитку музичної тканини, перевага вокального начала у поліфонічній музиці. Поняття про "строгий" та "вільний" стиль поліфонії.

Застосування поліфонії в інструментальній та вокальній (оперній, ораторіальній, хоровій) музиці.

Строгий стиль як художньо-історичне явище, як навчальна дисципліна. Умови виконання практичних робіт (орієнтація на старовинні діатонічні лади; вживані (використовувані) тактові розміри і нотні тривалості; ключі "До"; об'єми (діапазони) голосів.

Характеристика мелодії у строгому стилі:

- а) ладо-функційна основа мелодії (мажор, мінор, інші діатонічні лади);
- б) ладо-гармонічні закономірності одноголосся (гармонічний фон, відхилення та модуляції);
- в) інтервальний склад мелодії;
- г) звуковисотна лінія мелодії (хвилеподібність розвитку, кульмінації, спади);
- д) роль метру і ритму в утворенні контрасту мелодій, які утворюють поліфонічне ціле (або ритмічні властивості мелодії);
- ж) синкопа, паузи, їх роль та використання;
- з) прихована поліфонія в одноголоссі;
- к) тема - образно-індивідуальна, характерна структурно завершена мелодія; однорідні та контрастні теми;
- л) правила створення мелодій строгого стилю.

Тема 2 . Двоголосний простий контрапункт

Гармонічні умови поліфонічного двоголосся; взаємовідношення між «горизонталлю» і «вертикаллю». Визначення контрапункту. Принципи контрапунктування (неспівпадіння вступів, кульмінацій, цезур, каденцій: протилежний, дотичний, прямий, паралельний рух голосів; контраст типів мелодій, ладу, тональностей, регістрів).

Позначення інтервалів. Класифікація інтервалів (досконалі та недосконалі консонанси; дисонанси на сильній, слабкій та відносно сильній долях такту, камбіата). Приготування та розв'язання дисонансів. Обмеження у використанні досконалих консонансів (прямий рух до досконалих консонансів - приховані та паралельні унісопи, октави і квінти).

Простий контрапункт у двоголоссі.

Тема 3. Складний контрапункт у двоголоссі.

Вертикально - рухомий контрапункт

Складний контрапункт як закономірна зміна початкового поєднання мелодій. Визначення та загальна характеристика складного контрапункту. Різновидності складного контрапункту (вертикально-рухомий, горизонтально-рухомий, двічі рухомий контрапункт, контрапункт з перетвореннями). Переважаюче застосування рухомого контрапункту як нового поєднання незмінних мелодій.

1. Вертикально-рухомий контрапункт. Початкове і похідне з'єднання, прямі та протилежні перестановки. Додатній та від'ємний рух голосів. Показник вертикально-рухомого контрапункту (Index vertycalis).

Найбільш уживані види подвійного контрапункту;

а) подвійний контрапункт октави ($Iv = -7, Iv = -14, Iv = -21$);

б) подвійний контрапункт дуодецими ($Iv = -11, Iv = -18$);

в) подвійний контрапункт децими ($Iv = -9, Iv = -16$).

Особлива роль подвійного контрапункту октави, який дозволяє строго зберегти у похідному поєднанні всі звуковисотні особливості мелодій з початкового з'єднання.

Особливості техніки; порівняльні таблиці початкового і похідного з'єднань інтервалів; правила застосовування інтервалів у подвійному контрапункті; числові таблиці обмежень при використанні затримань.

2. Горизонтально-рухомий контрапункт як результат перестановок незмінних голосів у горизонталі. Техніка написання двоголосних з'єднань у горизонтально-рухомому контрапункті на основі даного голосу.

Подвійно-рухомий контрапункт - як такий, у якому горизонтальні перестановки голосів поєднуються з їх вертикальними перестановками.

3. Контрапункт, який допускає перетворення; його особливості та різновидності.

Виразове значення, застосування видів складного контрапункту.

Тема 4. Прийоми поліфонічного викладу і розвитку.

Двоголосна імітація

1. Імітаційна поліфонія як один із найважливіших етапів розвитку музичної культури. Загальна характеристика цього етапу. Видатні композитори - поліфоністи. Основні жанри їх творчості. Виникнення імітаційно-поліфонічних музичних форм.

2. Визначення способів перетворення поліфонічної теми (збільшення, зменшення, обернення, «ракохідний» рух, прямий рух). Комбінування способів перетворення. Старовинне походження, застосування, значення способів перетворення, їх виразові можливості.

3. Імітаційна поліфонія (у вузькому розумінні) як тип викладу, при якому голоси почергово вступають з проведенням однієї і тієї ж мелодичної теми.

4. Складові елементи імітації (тема, відповідь, протискладення). Інтервал (8, 5) та відстань вступу. Строга і вільна, реальна і тональна імітація. Види імітацій. Застосування, значення імітацій.

Тема 5. Канони та їх різновиди

Визначення канонічної імітації, її відмінність від простої імітації. Розділи канону. Канони (конечні та безконечні), їх різновиди. Складний контрапункт у канонах. Канонічні секвенції. Застосування, значення, виразові можливості канону. Багатоголосні канони, область їх застосування. Особливі мелодичні звороти - упередження та камбіата.

Тема 6. Триголосся. Складний контрапункт у триголоссі.

Імітації та канон

Триголосся як сукупність трьох пар голосів. Корикування правил двоголосного контрапункту. Самостійні співзвуччя, умови їх застосування та значення в розвитку мелодичних ліній. Перехрещення голосів. Прохідні, допоміжні дисонанси і третій голос. Правила затримання, подвійні затримання, поєднання різних форм розв'язання. Роль паузування голосів перед їх вступом; способи включення і виключення голосів.

Складний контрапункт у триголоссі (загальна характеристика). Подвійний контрапункт октави (два похідних з'єднання), потрійний контрапункт октави (п'ять похідних з'єднань).

Триголосні імітації та канон у складному контрапункті. Особливості написання початкового з'єднання у потрійному контрапункті октави. Триголосний безкінечний канон (Iv = -7). Характерні інтервали вступів у триголосній канонічній секвенції.

Тема 7. Прості поліфонічні форми

Поліфонічний період; його характерні риси, особливості структури, засоби розвитку. Застосування.

Поліфонічна розвинена двочастинна форма. Два основних типи форми:

- а) на різнотемно - поліфонічному матеріалі;
- б) імітаційно-поліфонічному матеріалі.

Характеристика частин (розміри, структура, тематична робота, ладотональний розвиток, каденції). Проста і канонічна імітація - основний композиційний принцип форми. Роль кульмінації. Застосування.

Визначення тричастинної поліфонічної форми. Розробковий або контрастний принцип розвитку. Характеристика частин. Особливості ладотонального і гармонічного плану. Використання різних видів складного контрапункту. Статична і динамічна реприза.

Тема 8. Вільне письмо. Контрапунктичні норми вільного стилю.

Вертикально-рухомий контрапункт у вільному стилі.

Вільний стиль як художньо-історичне явище, як навчальний розділ. Умови виконання письмових робіт (мажор і мінор, вживані розміри і тривалості, фактура).

Контрапунктичні норми вільного стилю.

Мелодія вільного письма:

- а) загальна характеристика (образність, жанровість);
- б) мелодія і тема;
- в) однорідні та контрастні теми;
- г) прихована поліфонія в одноголосі;
- д) ладо-гармонічна основа мелодії.

Двоголосся і триголосся у вільному стилі:

а) прохідні та допоміжні звуки, стрибкові допоміжні звуки (неприготовлені та нерозв'язані);

б) приготовлені і неприготовлені затримання; особливості розв'язання (низхідні, висхідні, різні форми запізнених розв'язань); дисонуюче приготування; перехід дисонуючого затримання у наступний дисонанс; подвійні затримання у триголоссі.

Загальні особливості імітації у вільному стилі:

- а) тональна імітація;
- б) стретна імітація;
- в) вільна імітація;
- г) імітація із супроводом.

Вертикально-рухомий контрапункт у вільному стилі. Умови написання початкового з'єднання у зв'язку із особливостями використання дисонансів у вільному стилі (зокрема, застосування висхідних розв'язань). Використання сексти у подвійному контрапункті дуодецими.

Тема 9. Фуга

Загальна характеристика фуги як форми поліфонічної музики, побудованої на багаторазовому проведенні поліфонічної теми у всіх голосах.

Художні можливості форми фуги (змістовний та багатогранний показ теми - безперервний розвиток музичного образу). Розвиток одного образу як типове явище для фуг XVII—XVIII століття і розширення виразових можливостей фуги у XIX-XX ст.

Фуги Й. С. Баха - провідний жанр у творчості композитора, гнучка, різноманітна, поетично образна форма художнього вираження. Жанрові джерела та особливості змісту і тематизму бахівських фуг. Питання співвідношення поліфонії та гармонії у фугах Баха.

Наступний розвиток фуги у творчості віденських класиків; новизна трактування фуги композиторами XIX-XX століття (оновлення тематичного матеріалу, розвиток тонального плану, порушення системи безперервної імітаційно-поліфонічної фактури, ускладнення перетворень теми, взаємодія з гомофонними формами).

Застосування і значення фуги.

Основні композиційні елементи фуги

Тема, її значення у формі. Каденція. Теми контрастні та однорідні. Будова. Ладотональна характеристика. Приховане голосоведення. Кадета, причини її запровадження. Можливі зміни теми у наступних проведеннях.

Завдання

1. Аналіз тем фуг з "ДТК" Й. С. Баха.
2. Створення коротких (від 2-х до 4-х тактів) тем різного характеру.

Відповідь тональна і реальна, порядок вступів голосів. Зміни у відповіді. Ритмічні умови вступу відповіді. Нетрадиційний інтервал імітації.

Завдання

1. Написання відповідей на запропоновані теми.
2. Написання відповідей на власні теми.

Протискладення, його відношення до теми. Протискладення як мелодичне продовження і розвиток теми. Співвідношення теми і протискладення у їх одночасному проведенні (звучанні). Утримане (постійне) і неутримане (змінене) протискладення. Застосування вертикально-рухомого контрапункту.

Завдання

1. Аналіз протискладень у фугах з ДТК Й. С. Баха.
2. Створення відповідей та проти складень до даних або власних тем.

Інтермедії, їх будова (секвенційні, несеквенційні, канонічні секвенції). Тематичний зміст (інтермедії, контрастні по відношенню до теми; інтермедії, інтонаційно споріднені з темою; характерна розробкова функція останніх, підкреслена їх тонально-нестійким, модулюючим характером). Гармонічний план. Розміщення інтермедій (всередині розділів і між розділами) та їх значення у фузі. Важлива формотворча роль розгорнутих інтермедій і допоміжна - коротких.

Стрета. Розміщення і роль стрет у фузі.

Завдання

1. Аналіз інтермедій у фугах Й. С. Баха з ДТК та інші.
2. Створення ряду інтермедій у виді:
 - а) вільного розгортання мелодій теми і протискладення;
 - б) висхідних і низхідних секвенцій з різним інтервальним кроком;
 - в) канонічних висхідних і низхідних секвенцій, побудованих на мелодичному матеріалі теми, протискладення або кадети.
3. Створення дво - і триголосних стрет. Розділи фуги.

Експозиція (сукупність додаткових проведень теми в усіх голосах у головній та домінантовій тональностях). Порядок вступів. Експозиційні інтермедії. Додаткові проведення. Контрекспозиція.

Середня частина; різноманітність, гнучкість та вільність будови. Спільні характерні риси. Імітаційно-контрапунктичні та гармонічні засоби розвитку. Варіанти проведень теми, тематичні перетворення (перегармонізація теми, проведення теми у збільшенні, зменшенні, оберненні тощо), стрети. Інтермедії. Тональні плани розвиваючих частин. Випадки розвитку поліфонічної фактури при зміні числа голосів.

Реприза, її динамічний характер у фузі. Тональні, гармонічні, структурні ознаки, традиційні прийоми поліфонічного викладу. Стрети в репризі. Щільність (компактність) викладу при завершенні. Кода.

Різновидності форми фуги.

Типові ознаки об'єднання і розмежування частин у фузі. Характерні ознаки закінчення експозиції та початку середньої частини, закінчення розвиваючої і початку заключної (репризної) частини. Тричастинна і двочастинна форми фуги,

різновидності: рондоподібна фуга, з рисами сонатності, змішані за типом форми. Однотональні фуґи. Двоґолосні, чотириґолосні, п'ятиґолосні фуґи.

Подвійні та потрійні фуґи, їх тематичний зміст і особливості композиції. Фуґи з сумісною (спільною) та розділеною експозиціями.

Тема 10. Інші поліфонічні форми.

Різновидності поліфонічних форм

Інвенція (знахідка, винахід) - невелика дво - або триґолосна п'єса, найчастіше імітаційного складу. Виникнення назви (XVI ст., хори К. Жанекена). Типові форми (двочастинна, тричастинна, рідше невелика подвійна фуга), Характерні тональні плани (T-S-D-T), проведення теми в октаву, квінту. Застосування інвенцій у творчості Й. С. Баха (XV двоґолосних та 15 триґолосних «синфоній»), у музиці композиторів XX ст. (А. Берґ, Л. Грабовський. М. Скорик, В. Бібик).

Фугета - невелика фуга, проста за змістом та композиційними засобами (нескладні імітації, незначна кількість імітаційних проведеннь теми). Застосування: фугета як частина циклу, форма частини іншого твору (напр., одна з варіацій) та самостійного твору (в тому числі в хоральних обробках).

Хоральні обробки. В широкому розумінні — обробка або переробка хоралу: основні жанри професійної музики X-XVII ст. (органум, фобурдон, антифон, респонсорій, мотет, маґніфікат, меса, кантата). У вузькому розумінні - жанр органної музики, в основі якого лежить протестантський хорал (кінець XVI ст.). Три основні типи хоральних обробок:

- а) на *cantus firmus*;
- б) канонічні;
- в) у формі фуґи.

Деякі інструментальні жанри епохи бароко (хоральна прелюдія, фантазія, партита) як різновидність хоральних обробок.

Прелюдія — невелика інструментальна п'єса, початково як імпровізаційний вступ до основної п'єси, найчастіше фуґи (Д. Букстехуде, Й. С. Бах). У X-XVIII ст. - як самостійна п'єса типу фантазії. У XIX ст. - один з найбільш розповсюджених жанрів малих форм у творчості композиторів-романтиків. Багатоплановість жанру прелюдії у творчості композиторів XX ст.

Різноманітність будови (гармонічна фігурація, гомофонна фактура, імітаційний принцип розвитку). Типові форми (двочастинна, тричастинна). Цикл «прелюдія і фуґа».

Ричеркар - жанр інструментальної музики (XVI ст.). Поліфонічний ричеркар - однотемна імітаційна форма, яка підготовила форму фуґи. Застосування у ричеркарі прийомів рухомого контрапункту, стрети, збільшення, зменшення, обернення теми. Характерність тоніко - домінантових співвідношень для форми в цілому.

Канцона (пісня)- початково вид ліричної поезії трубадурів Провансу (XII-XIII ст.), у XIII - XVI ст. - Італії та Франції. Поліфонічна канцона близька до фуґи, з дещо більш наспівним характером теми та її обробки. За формою аналогічна ричеркару. Монотематична канцона у творчості Дж. Фрескобальді. Поєднання рис різних форм (напр., наближення контрастно-складеної форми до сонатних та сюїтних циклів).

Токата (дотик) - спочатку (XVI ст.) віртуозна інструментальна п'еса, рід імпровізаційної прелюдії, застосовувалась у богослужіннях та як вступ або супровід до органних мес. У другій половині XVII ст. - самостійна концертна п'еса. Характерні особливості: багаторазове співставлення прелюдійних та фугованих розділів, завершення фугою, риси канцони. Токати Й. С. Баха (багатство жанрових джерел тематизму, масштабність форми, складність мануальної і педальної техніки, композиційна різноманітність – одно -, дво -, три- та чотиричастинні цикли). Токата XIX-XX ст. - віртуозний жанр моторного плану.

Жига - швидкий старовинний народний танець кельтського походження, який зберігся в Ірландії. З XVII ст. популярний у країнах Західної Європи: у французькій клавірній сюїті - в якості заключної частини; в італійській скрипковій музиці - п'еса гомофонного складу, з тріольним ритмом. Основна різновидність німецької жиги - фугоподібна жига, зі складною поліфонічною розробкою теми, різноманітністю розмірів.

Фугато (подібно до фуги) - розділ музичної форми, з поступовим вступом голосів з темою, близький до експозиції фуги. Часто переходить у неполіфонічну побудову. Можлива зміна кількості голосів, різні інтервали вступів голосів. Застосування в основному викладі теми, розробках, середніх частинах форми, епізодах вступів, варіаціях, динамічних репризах, каденціях, рідше як частина циклу, самостійний твір.

Виразові можливості фугато. Динамічна значимість фугато - причина його широкого застосування у гомофонних жанрах.

Тема 11. Поліфонічні варіації

Поліфонічні варіації як різновидність варіаційної форми, для якої характерне використання засобів поліфонії (контрапункт, складний контрапункт, імітаційні форми, поліфонізація акордової тканини тощо). Цикли поліфонічні та комбіновані.

Типи поліфонічних варіацій

1. Варіації на *basso ostinato*. Зв'язок з чаканою та пасакалією.
Характеристика теми (замкнуті та розімкнені); розвиток супроводжуючих голосів; ладо-тональні та гармонічні особливості варіацій.
2. Поліфонічні варіації зі зміною мелодії, їх застосування у хоральних обробках.
3. Варіації на незмінну мелодію. Незначне використання у чистому виді, частіше всередині крупної форми або у чергуванні з неполіфонічними варіаціями.

Види поліфонічного варіювання:

- а) оновлення або впровадження нових контрапунктів до теми;
- б) поліфонізація голосів багатоголосної теми;
- в) перестановки у складному контрапункті;
- г) імітація;
- д) обернення та інші способи перетворення матеріалу;
- ж) рухомий контрапункт.

Групування варіацій:

- а) на основі споріднення техніки обробки матеріалу або подібності варіацій на віддалі;
- б) шляхом систематичного ускладнення обробки або збільшення кількості голосів.

Способи завершення поліфонічного циклу за допомогою:

- а) елементів репризності;
- б) використання гармонічного складу;
- в) досягнення найвищого рівня контрапунктичної складності;
- г) використання фуги у фінальній варіації.

Об'єднання поліфонічних і неполіфонічних варіацій у варіаційні цикли. Варіаційно-поліфонічний цикл як цілісна форма, ознаки єдності такої форми. Застосування поліфонічного варіювання в інших музичних формах: тричастинній, рондо, сонатній. Вплив поліфонічного варіювання на гармонічну основу теми. Взаємозв'язок поліфонічного і гармонічного варіювання.

Тема 12. Гетерофонія.

Поліфонія української народної пісні

Гетерофонія - музичний склад, проміжний між монодичним та поліфонічним.

Типові риси:

- а) одночасне звучання варіантів однієї мелодії без функційної відмінності голосів;
- б) перевага прямого і паралельного руху з перехрещенням голосів, найчастіше у невеликому діапазоні;
- в) синхронність складів у вокальних зразках;
- г) епізодичне використання як відхилення від унісону, рідше багатоголосне від початку до кінця.

Поліфонічний підголосковий склад - найбільш поширений тип багатоголосся в українському музичному фольклорі. Основна особливість підголоскової поліфонії - одночасне звучання декількох варіантів мелодії.

Характерні риси мелодії української народної пісні (розгорнута, широка мелодична лінія; імпровізаційність та підголосковість як основа її розвитку в народному хоровому співі).

Поліфонічна народна пісня - принцип будови та структури (розгалуження мелодії на декілька самостійних мелодичних голосів). Типи підголосків (у терцію, квіту, октаву, унісон). Дотичний та протилежний рух голосів.

Відсутність стабільності голосів. Унісони на початку і в кінці пісні. Типовість фактури (основний голос - нижній або один з нижніх, рідше верхній). Розташування голосів - тісне та змішане.

Гармонія як результат вільного голосоведення; її своєрідність та самобутність (нахил до консонансності - терції, сексти, квінти, трізвуки, рідше - ч. 4, секстакорди, квартсекстакорди, септакорди). Різноманітність гармонічних виражальних засобів - змінна кількість голосів у співзвуччях, чергування багатоголосних сполучень з унісонами та октавами, застосування рівнобіжного руху всіх голосів. Плавне секундове поєднання співзвуч суміжних акордів. Перевага плагальних гармонічних зворотів.

Роль кадансу, який підкреслює індивідуальний характер куплету як самостійної одиниці (музичного твору) та створює національний колорит музичного мистецтва. Різноманітність кадансів, різні способи закінчень.

Ладові особливості:

- а) використання еолійського, фригійського, дорійського, міксолідійського, рідше - іонійського ладів;
- б) перемінні, мішані лади, мінор з підвищеним IV, VI, VII ст.;
- в) поліладовість.

Роль модуляції, зіставлення.

Ритмічні особливості: ритмічна свобода, вільне чергування акцентованих і неакцентованих звуків, використання сталих: дво-, три-, чотирьох- і п'ятидольних розмірів, типовість перемінних розмірів для протяжних поліфонічних пісень. Чітка, стала ритміка, нескладне підголоскове двоголосся в ігрових та хороводних піснях. Вступ голосів у будь-якій частині куплету - з унісону, з підголоску, з імітації; ритмічний контраст при розспіві (на один склад декілька звуків у одному голосі при витриманому звуці в іншому).

Структурні принципи - варіантність та варіаційність. Вільна структура пісні як результат порушення симетрії пісенної строфи і відсутності квадратно-симетричних структур у протяжних поліфонічних піснях.

Роль творчої імпровізації. Застосування і розвиток поліфонічних особливостей народної багатоголосної пісні у творчості українських та зарубіжних композиторів.

Тема 13. Основні відомості з історії поліфонії

Поліфонія середньовіччя. Рання поліфонічна епоха; григоріанський хорал; органум (паралельний, мелізматичний, метризований), мотет. Музичне мистецтво XIV ст. (*ars nova*); ізоритмічний мотет, рондо, балада, мадригал.

Поліфонія Відродження (Ренесанс). Франко-фламандська школа (перша, друга і третя нідерландські школи та їх представники), Італійська школа (римська та венеціанська школи). Основні жанри (поліфонічна меса, мотет, мадригал, багатоголосна пісня). Загальна характеристика стилю (образний стрій, ладова основа, метроритм, мелодика, співзвуччя., виконавський склад).

Поліфонія XVII - першої половини XVIII ст. Поліфонія бароко, загальна характеристика стилю (виразові можливості вільного стилю, інструменталізм, ладотональна система, мелодика). Поліфонічні форми (ричеркар, канцона, фантазія, капричіо, фуга).

Поліфонія другої половини XVIII - початку XIX ст. Новизна поліфонії віденських класиків (поліфонічні епізоди в творчості Гайдна, поліфонія у творах Моцарта, поліфонічне мистецтво Бетховена).

Поліфонія XIX - початку XX ст. Взаємодія поліфонії та гармонії; розширення виразових можливостей поліфонії, нові поліфонічні засоби та прийоми.

Поліфонія XX ст. Посилення значення поліфонії, оновлення поліфонічних форм. Взаємодія з новими засобами музичної виразності (гармонічне та метроритмічне оновлення, ускладнення функційних і ладотональних співвідношень).

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви тем	Кількість годин				
	усього	у тому числі			
		л	п	Інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6
VII семестр					
Тема 1. Вступ. Поліфонічна мелодія	4	-	2	-	2
Тема 2. Двоголосний простий контрапункт.	2	-	2	-	-
Тема 3. Складний двоголосний контрапункт.	12	-	8	-	4
Тема 4. Прийоми поліфонічного викладу і розвитку. Двоголосна імітація.	8	-	6	-	2
Тема 5. Канони і їх види.	6	-	4	-	2
Тема 6. Складний контрапункт в триголоссі. Імітація і канон.	6	-	4	-	2
Тема 7. Прості поліфонічні форми.	3	-	2	-	1
Тема 8. Вільне письмо. Контрапунктичні норми у вільному письмі. Вертикально-рухомий контрапункт у вільному письмі.	2	-	2	-	-
Підсумкове заняття	2	-	2	-	-
Всього	45	-	32	-	13
VIII семестр					
Тема 9. Фуга.	11	-	4	4	3
Тема 10. Інші поліфонічні форми (фугета, прелюдія і фуга, інвенція).	10	-	4	4	2
Тема 11. Поліфонічні варіації.	8	-	4	4	-
Тема 12. Гетерофонія. Поліфонія народної пісні.	8	-	4	4	-
Тема 13. Основні відомості з історії поліфонії.	6	-	2	4	-
Залік	2	-	2	-	-
Всього	45	-	20	20	5
Всього годин	90	-	52	20	18

САМОСТІЙНА РОБОТА

Назви тем	Кількість годин
VII семестр	
Тема 1. Вступ. Поліфонічна мелодія	2
Тема 3. Складний двоголосний контрапункт.	4
Тема 4. Прийоми поліфонічного викладу і розвитку. Двоголосна	2

імітація.	
Тема 5. Канони і їх види.	2
Тема 6. Складний контрапункт в триголоссі. Імітація і канон.	2
Тема 7. Прості поліфонічні форми.	1
Всього	13
VIII семестр	
Тема 9. Фуга.	3
Тема 10. Інші поліфонічні форми (фугета, прелюдія і фуга, інвенція).	2
Всього	5
Всього годин	18

ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Результати навчання здобувача освіти, що відображають досягнутий ним рівень компетентностей відносно очікуваних, ідентифікують і вимірюють у процесі контрольних заходів за допомогою критеріїв.

Оцінювання здобувачів освіти охоплює низку письмових, усних, практичних контрольних процедур, які використовують відповідно до компетентнісних характеристик (знання, вміння/навички, комунікація, відповідальність і автономія) результатів навчання, досягнення яких контролюється.

Результати навчання здобуча освіти, що відображають досягнутий ним рівень компетентностей відносно очікуваних, ідентифікують і вимірюють у процесі контрольних заходів за допомогою критеріїв.

Оцінювання здобувача освіти охоплює низку письмових, усних, практичних контрольних процедур, які використовують відповідно до компонентнісних характеристик (знання, вміння/навички, комунікація, відповідальність і автономія) результатів навчання, досягнення яких контролюється.

Вимірювання рівня досягнення результатів навчання здійснюється експертно за критеріями.

Оцінювання результатів навчання здобувачів освіти проводиться під час проведення поточного і підсумкового контролю.

Поточне оцінювання здійснюється на всіх етапах навчальної діяльності у формах: опитування здобувачів освіти на предмет засвоєння навчального матеріалу; тестового контролю; виконання студентами письмових контрольних робіт, перевірка самостійної роботи.

Семестровий контроль проводиться відповідно до навчального плану у формі заліку або екзамену, в терміни встановлені графіком освітнього процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеною програмою навчальної дисципліни.

Згідно з навчальним планом з метою контролю знань здобувачів освіти в кінці VIII семестру – залік.

Атестація - VIII семестр

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є поточний контроль знань здобувачів освіти. До його основних завдань належать:

- оцінювання рівня засвоєння здобувачами освіти програмного матеріалу дисципліни;
- інформування здобувачів освіти про якість їх роботи над вивченням дисципліни;
- мотивація здобувачів освіти до систематичної активної роботи протягом семестру;
- аналіз успішності та вплив викладача на процес самостійної роботи здобувачів освіти й ефективність навчального процесу в цілому.

Систематичність і активність роботи здобувачів освіти протягом семестру контролюються й оцінюються за такими видами роботи:

- виступи на практичних заняттях;
- участь в обговоренні питань з певної теми;
- відповіді на запитання викладача;
- виконання домашніх завдань;
- застосування знань на практиці;
- Відповіді на запитання що виносяться на залік.

Поточний контроль на усіх видах аудиторних занять реалізується методами усного і письмового опитування, виступів на практичних заняттях, підготовка та демонстрація презентацій, виконання контрольних робіт та самостійної роботи. Поточний контроль виконання самостійної роботи, в тому числі й індивідуальних завдань, здійснюється за усіма темами

ЗАЛКОВІ ВИМОГИ VIII семестр

Перелік питань на залік

1. Поліфонія та її різновиди.
2. Монодійний та гомофонно-гармонійний склад.
3. Підголоскова поліфонія. Основні властивості поліфонії.
4. Поняття про мелодику та поліфонію строгого стилю.
5. Розкрити суть поняття: строгий та вільний органум.
6. Етапи становлення контрастної поліфонії.
7. Вимоги загальної основи контрастних мелодій, що сполучають: темп, метр, ладотональність, гармонійний план.
8. Простий і складний контрапункт. Їх відмінності.
9. Імітаційна поліфонія як один із найважливіших етапів розвитку музичної культури.
10. Види імітації.
11. Види розвинених імітаційно-поліфонічних творів.
12. Загальна будова фуґи.
13. Типові риси теми фуґи.
14. Розкрити сутність поняття: інтермедії.

15. Розкрити сутність понять: протиставлення, стрети.
16. Будова експозиційної частини фуґи.
17. Розроблювальна частина фуґи.
18. Репризна частина фуґи.
19. Подвійні та потрійні фуґи.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ НА АТЕСТАЦІЮ

Коротка історія поліфонії.

1. Характеристика поліфонії строго стилю.
2. Характеристика поліфонії вільного стилів.
3. Контрапункт, його різновиди.
4. Канон.
5. Фуґа.
6. Аналіз фуґи d-moll 1 тому ДТК Й. С. Баха.
7. Аналіз фуґи g-moll 1 тому ДТК Й. С. Баха.
8. Аналіз фуґи C-dur 1 тому ДТК Й. С. Баха.
9. Аналіз фуґи in E М. Скорика.
10. Аналіз фуґи Д. Задора.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання результатів поточного та підсумкового контролю здійснюється за національною (чотирибальною шкалою):

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно» 5	Здобувач освіти володіє знаннями ґрунтовно та в повному обсязі; самостійно і впевнено виконує завдання; показує відмінний рівень фахових знань, володіє професійною культурою та літературною мовою, має здатність до аналітичного підходу у виконанні поставлених задач; виявляє впевненість та самостійність мислення.
«добре» 4	Здобувач освіти достатньо усвідомлено використовує професійну термінологію та орієнтується у музичному матеріалі, при цьому виклад матеріалу може містити деякі упуцнення; обґрунтовує свою відповідь із недостатнім логічним взаємозв'язком між окремими фактами; якісно виконує роботу, але може допустити несуттєві неточності (і може виправити їх, грамотно і усвідомлено пояснивши основну причину своєї помилки).
«задовільно» 3	Здобувач освіти володіє теоретичним матеріалом на достатньому рівні, хоча іноді неспроможний самостійно викладати свою думку; забезпечує тільки мінімальний рівень професійних знань; є неуважним і незібраним.
«незадовільно»	Здобувач освіти систематично не готується до занять; дає

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Іваницький А. Українська народна музична творчість. Київ. 1990.
2. Моцарт В. Канони. Будапешт. 1985.
3. Музична енциклопедія. В 6 томах. Київ. 2006 – 2012.
4. Пясковський І. Готичні традиції поліфонічного мислення Олів'є Мессіана. Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського. Київ, 2003. Вип. 24. Кн. 1. С. 182-187.
5. Пясковський І. Поліфонія в українській музиці. К.: НМАУ ім. П.І.Чайковського, 2012.
6. Пясковський І. Поліфонія в хорових концертах Артемія Веделя. Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського. Київ, 2001. Вип. 11. С. 93-105.
7. Пясковський І. Теоретичні ідеї М.Дилецького в галузі поліфонії. Musicae ars et scientia. Книга на честь 70-річчя Н.О.Герасимової-Персидської. Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського. - Київ, 1999. Вип.6. С. 66-77.
8. Скоромний В.П. Аналіз музичних творів : практикум. Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 78 с.
9. Супрун-Яременко Н. Поліфонія: Посібник для студентів вищих навчальних закладів України. Вінниця: Нова книга, 2014. 512 с.
10. Смаглій Г. Основи теорії музики. Харків. 2001
11. Хіврич Л. Народна пісня як джерело і об'єкт поліфонічного розвитку в хорових обробках М.В.Лисенка. Українське музикознавство. К.: Музична Україна, 1997. Вип. 27. С. 113-119.
12. Цицалюк В. Хрестоматія з поліфонії. К. 1987.
13. Шип С.В. Музична форма від звуку до стилю: навчальний посібник. Київ : Заповіт, 1998. 368 с.
14. Якуб'як Я. Аналіз музичних творів (Музичні форми). Тернопіль : СМП «АСТОН», 1999. 208 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://nlib.org.ua>
2. <http://vnotke.com>
3. <http://www.opera.com.ua/>
4. http://chtyvo.org.ua/authors/Zbirka/Istoriia_ukrainskoi_muzyky_U_7_t_T_1_Kn_1_Vid_naidavnishykh_chasiv_do_XVIII_stolittia_Narodna_muzyka/
5. <http://ist-ukr-muz.at.ua>
6. <http://elib.nplu.org/object.html?id=331>
7. <http://travel-in-time.org/uk/istoriya-vinahodiv/istoriya-ukrayinskoyi-muziki>